

Élmények a Mura folyó mentén, a határon átnyúló Mura-Dráva-Duna UNESCO Bioszféra Rezervátumban

A Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság az elmúlt években számos olyan programban vett és vesz részt, amely a működési területének legdélebbi részén található Mura mente természetvédelmi és ökoturisztikai fejlesztését szolgálja. A magyar-horvát határon a Mura folyó egy szakasza mintegy 50 km hosszan szinte érintetlen maradt, így a biodiverzitás hosszú távú megőrzésének színtere. Ez a Mura-menti Tájvédelmi Körzet, amely egyben a határon átnyúló Mura-Dráva-Duna UNESCO Bioszféra Rezervátumnak is részét képezi.

1972. június 5-én Stockholmban megrendezett ENSZ környezetvédelmi világkonferencián elfogadásra került az UNESCO „Ember és Bioszféra” (Man and Biosphere) programja és egyidejűleg ezt a napot a nemzetközi környezetvédelem világnapjává is nyilvánították. A program kapcsán eddig a világ 120 országában 669 bioszféra rezervátum jött létre, közülük 20 határon átnyúló kezdeményezés. Ezek egyike a Mura-Dráva-Duna UNESCO Bioszféra Rezervátum, amely elismeri a térség természeti értékeinek nemzetközi jelentőségét.

Ausztria, Szlovénia, Magyarország, Horvátország és Szerbia természetvédelmi szakemberei 2016-ban azzal a céllal keltették életre a coopMDD projektet az INTERREG Duna Transznacionális Program támogatásával, hogy elsőként összefogásra hívják a Mura, Dráva és Duna folyók menti területek természetvédelmi kezelőit. A projekt indulásakor a Mura-Dráva-Duna Bioszféra Rezervátum még csak kétoldalú (magyar-horvát) volt, a projektzáró konferencián pedig már együtt ünnepelhették a szerbiai Bačko Podunavlje (2017), a szlovéniai Mura (2018) és az ausztriai Alsó-Mura-Völgye (2019) bioszféra rezervátumok kihirdetését. Ezzel a puzzle utolsó darabja is a helyére került, így az álomból valósággá válhat a világ első ötoldalú bioszféra rezervátuma, amelynek nominációja az UNESCO elbírálására vár.

Miért különleges a Mura-Dráva-Duna Bioszféra Rezervátum, azon belül is a Mura-mente? A Mura Közép-Európa utolsó viszonylag szabályozatlan, természetes folyójának számít, a Drávával együtt. A Duna – a partján fekvő városok és a közlekedésben betöltött jelentősége miatt is – ezt csak bizonyos szakaszain mondhatja el magáról. A Mura határfolyót képez Horvátország és Magyarország között. A második világháború után az akkori Jugoszláviával megromlott kapcsolat miatt szigorúan őrzött határsáv volt. Ennek köszönhetően megmaradtak a természetes élőhelyek, nem folyt intenzív gazdálkodás, nem cserélték le a természetes erdőket nemesnyarasokra, nem lett beépítve az ártér, nem érzékelhetők annyira az emberi tevékenység káros hatásai, mint más ártéri élőhelyeken. Ugyanakkor nagyon keveset tudunk az ártér korábbi természeti állapotáról, hiszen kutatók, természetjárók sem léphettek be az ártérre.

A Mura a legelső szakaszán is elég gyors, az árvízvédelmi töltések között a mai napig többé-kevésbé szabadon változtatja medrét. Árvizek során hozza-viszi, helyenként lerakja az uszadékot, akár hatalmas kidőlt fákat is. A meder tele van zátonyokkal, kanyarokkal, vízbe dőlt és fennakadt fákkal, ezért a víziturizmus nagyobb jártasságot igényel, mint a legtöbb hazai folyó esetén. A zátonyokon szabadon érvényesül a szukcesszió, természetes úton jelenik meg rajtuk a növényzet és természetes élőhelyek alakulnak ki, elsősorban puhafás (fűz-nyár) ligeterdők.

Itt is jelentős volt az ártéri gazdálkodás, mint a nagyobb folyók mentén. Úszó vízimalmok működtek - erre utal a Molnári településnév is – aranyat mostak a folyóból. A halászat – a folyó jellegéből adódóan – nem volt olyan jelentős, mint nagyobb vizek mentén, de itt is kialakultak jellegzetes halászati módok, mint pl. a partról történő emelőhálós halászat. Az erős sodrású

vízben és a lefűződött holtágakban, felhagyott kavicsbányatavakban eltérő ökológiai igényű halak élnek, köztük igazi ritkaságokkal, endemikus, azaz bennszülött fajokkal. A Mura halfaunisztikai jelentőségét az is mutatja, hogy az elmúlt években is kerültek elő a folyóból eddig nem észlelt halfajok (sima tok, botos kölönte, ingola, tüskés pikó). Természetes úton (szomszédos országba történt telepítés után) megjelent a hód is a Mura-mentén, és 20 év alatt be is lakta az alkalmas élőhelyeket, nem csak itt, hanem egész Zala megyében. Nyomait (kidöntött, megrágott fák, jellegzetes lábnyom) főleg a téli, kora tavaszi időszakban mindenfelé lehet látni. Magát az állatot ritkán lehet megfigyelni, alapvetően éjjeli állat, akárcsak a vidra, amely a hódnál még óvatosabb.

A bioszféra rezervátum területén számos ökoturisztikai fejlesztés jött létre. A Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság 2013. évben az osztrák-magyar határon átnyúló, PaNaNet (Pannon Nature Network) projektben létesítette Muraszemenyén a Hódvár Vízitúra Kikötőt, amelynek kapacitásbővítésére 2016. évtől a PaNaNet+ projektben nyílt lehetőség.

A coopMDD projektnek köszönhetően került kialakításra közvetlenül a muraszemenyei vízitúra bázis mellett a River'scool, az Igazgatóság szabadtéri, folyó menti iskolája, amely az Ausztriától Szerbiáig a Mura, Dráva, Duna folyók mentén felállított, 8 helyszínből álló iskolahálózat tagja. Közös cél, hogy az ide látogató gyerekek játékos foglalkozások során megtapasztalják, felfedezzék és megismerjék a bioszféra rezervátumot, a folyókat, azok működését, értékes élőhelyeit és élővilágát, valamint betekintést nyerjenek az ott élők kultúrájába. A muraszemenyei létesítmény remek lehetőséget nyújt vízitúrák kalandokhoz, akár táborozás, kempingezéshez is, természetesen mindezt engedéllyel.

Az elmúlt évben a a coopMDD projekt révén jött létre a Mura ártéri tanösvény, amely Molnári településnél indul. A mintegy 2 km hosszú sétaút játékos, interaktív állomásokon mutatja be a Mura-mente sokszínű értékeit, megismerteti a folyó és az ártér múltjával, a mozaikos erdő és gyeptársulásokkal, jellegzetes kavicszátonyaival és annak élővilágával. Ezek az élőhelyek nagyon fontos területek, számos madárnak nyújtanak védett fészkelő helyet, még a kis lile is talál magának költésre alkalmas helyet.

Az Igazgatóság szintén partnerként vesz részt az Amazon of Europe Bike Trail projektben, ami a tervezett, 5 országra kiterjedő Mura-Dráva-Duna Bioszféra Rezervátum (TBR MDD) területét érinti. Az AoE Bike Trail kerékpárút a három folyó északi és déli partján, számos védett területen át halad több mint ezerkétszázhatvan kilométer hosszan, kiindulópontja az ausztriai Mureck, végpontja pedig Mohács, összesen 27 napi szakaszból tevődik össze. A kerékpárút az Alpok-Adria túraútvonal mintájára épül és annak filozófiája szerint fog működni. Foglalási rendszeren keresztül a látogatók maguk tervezhetik meg kirándulásaikat, vagy akár a foglalási központ segítségével kész programcsomagok vásárlására is lehetőség nyílik. A projekt fontos célja, hogy a foglalási rendszeren befolyt összeg egy része a természetvédelem javára kerüljön felhasználásra.

Szöveg: Gerencsér Beáta, Lelkes András, Józsa Erika

Fotók: Gerencsér Beáta, Lelkes András

Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság, 2020. április 30.